

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ

Назва курсу <i>Нормативний/вибірковий</i>	Археологія України з археологічною практикою нормативний
Ступінь освіти Бакалавр/магістр/доктор філософії Освітня програма	Бакалавр Середня освіта. Історія (Спеціальність 014.03 Середня освіта. (Історія) Історія (спеціальність 032 Історія та археологія)
Рік викладання/ Семестр/ Курс (рік навчання)	<i>2023-2024/ II семестр / 1 курс</i>
Викладач	Ситник О. М.
Профайл викладача	http://geo.mdpu.org.ua/prirodnicho-geografichnij-fakultet/kafedra-istoriyi/sklad-kafedri-istoriyi/sitnik-oleksander-mikolajovich/
Контактний тел.	0972139300

E-mail:	oleksander_sytnyk@i.ua
Сторінка курсу в ЦОДТ МДПУ ім. Б.Хмельницького	https://dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=1687
Консультації	<p><i>Очні консультації:</i> щочетверга, згідно графіку роботи кафедри історії та археології.</p> <p><i>Онлайн-консультації:</i> через систему ЦОДТ МДПУ ім. Б.Хмельницького.</p>

1. АНОТАЦІЯ

Навчальна практика «Археологічна практика» є невід’ємним модулем № 2 освітнього компоненту «Археологія України з археологічною практикою» й спрямована на формування практичних навичок та вмінь, пов’язаних з польовими археологічними дослідженнями, основними прийомами їх проведення (розвідки, розкопки тощо), а також камеральної обробки артефактів, фіксації наукової інформації й написання наукових звітів, а також первинної реєстрації та атрибуції археологічних пам’яток.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Метою археологічної практики є поглиблення та розширення теоретичних знань здобувачів вищої освіти, набутих під час вивчення освітнього компоненту «Археологія України з археологічною практикою», а також закріплення практичних навичок із ведення археологічних досліджень й фахового вивчення археологічних пам’яток. Основні завдання археологічної практики полягають в:

ознайомленні з археологічними пам'ятками як історичним джерелом; оволодінні методами польових досліджень; оволодінні прийомами археологічних розвідок; оволодінні методикою стаціонарних розкопок; оволодінні методами фіксації археологічних матеріалів; формуванні навичок веденням польової археологічної документації, первинної реєстрації й атрибуції археологічних пам'яток.

3. ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

1. Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі гуманітарних наук під час професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів історичної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

2. Загальні компетентності:

ЗК 5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

3. Фахові компетентності:

ФК 16. Здатність представити результати дослідження у формі звіту у відповідності з основними канонами дисципліни.

4. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмні результати навчання (ПРН)

РН 20. Здатність подати результати дослідження у формі звіту відповідно до основних канонів дисципліни.

5. ОБСЯГ КУРСУ

Вид заняття	лекції	практичні заняття	самостійна робота
--------------------	---------------	--------------------------	--------------------------

Кількість годин		42	124
------------------------	--	----	-----

6. ПОЛІТИКИ КУРСУ

Політика академічної поведінки та етики:

- Не пропускати та не запізнюватися на заняття за розкладом;
- Чітко дотримуватися техніки безпеки;
- Вчасно виконувати завдання практики;
- Вчасно та самостійно оформлювати звітну документацію

7. СТРУКТУРА КУРСУ

7.1 СТРУКТУРА КУРСУ (ЗАГАЛЬНА)

Кількість годин	Тема	Форма діяльності (заняття, кількість годин)	Література	Завдання	Вага оцінки	Термін виконання
БЛОК 1.						
Наукова та технічна підготовка до практики						
18	Тема 1. Правила техніки безпеки під час проходження археологічної практики.	Практичне заняття (8 год) Самостійна робота (10 год.)	1-5			1 день практики

24	Тема 2. Ознайомлення з порядком, підготовкою та проведенням археологічної практики.	Практичне заняття (10 год) Самостійна робота (14 год.)	1-5			2 день практики
БЛОК 2. Основні прийоми археологічних досліджень.						
31	Тема 3. Археологічна розвідка	Практичне заняття (6 год) Самостійна робота (25 год.)	1-5			3, 4 день практики
31	Тема 4. Методи розкопок давніх поховань	Практичне заняття (6 год) Самостійна робота (25 год.)	1-5			5, 6 день практики
31	Тема 5. Основні прийоми розкопок курганів	Практичне заняття (6 год) Самостійна робота (25 год.)	1-5			7, 8, день практики
31	Тема 6. Методи проведення розкопок давніх поселень	Практичне заняття (6 год) Самостійна робота (25 год.)	1-5			9, 10 день практики

7. 2. Практичні заняття під час практики

1. Тема: Правила техніки безпеки під час проходження археологічної практики
 1. Вступний інструктаж з питань охорони праці.
 2. Ознайомлення із «Правилами охорони праці під час проходження археологічної практики».

2. Тема: Ознайомлення з порядком, підготовкою та проведенням археологічної практики
 1. Вивчення стратиграфії пам'ятки та речового матеріалу, що був знайдений під час розкопок.
 2. Вивчення основних прийомів топографічної зйомки й практична робота з геодезичними приладами.

3. Тема: Археологічна розвідка
 1. Ознайомлення та особиста участь в археологічній розвідці.
 2. Основні прийоми археологічного пошуку.
 3. Закономірності та основні ознаки розташування різних типів археологічних пам'яток на досліджуваній місцевості.
 4. Пошук культурного шару, збір підйомного матеріалу.
 5. Правила складання опису археологічної пам'ятки та ведення відповідної документації.

4. Тема: Методи розкопок давніх поховань
 1. Виконання завдань з польових креслень, ведення опису знахідок та первинна реставрація здобутих артефактів.
 2. Встановлення типу археологічних пам'яток.
 3. Основні прийоми проведення розкопок давніх ґрунтових поховань.
 4. Основні правила дослідження ґрунтових могильників.
 5. Етапи пошуку й відкриття могильних плям та прошарків.
 6. Розкопки ґрунтового могильника площею, вимоги до розкопок могильних ям і зачистки поховання.

5. Тема: Основні прийоми розкопок курганів
 1. Правила вивчення зовнішнього виду та конструкції курганного насипу, його обмір і визначення висоти та координат.
 2. Розкопка курганного насипу, дослідження впускних і основних поховань, ознаки символічних поховань – кенотафів.
 3. Існуючі методи археологічних розкопок курганів.
 4. Використання механізації при проведенні археологічних досліджень.

6. Тема: Методи проведення розкопок давніх поселень

1. Вивчення культурного шару поселень.

2. Застосування методики проведення шурфовки, правил розбивки розкопу й створення «сітки квадратів», розкоп за пластами, особливості розкопок давніх поселень різних епох, механізація розкопок поселень.

3. Заповнення польового щоденника.

7. 3. Індивідуальні завдання для самостійного опрацювання

№ з/п

Індивідуальне завдання

1. Визначити стратиграфію пам'ятки та речового матеріалу, що був знайдений під час розкопок.
2. Вивчення основних прийомів топографічної зйомки й практична робота з геодезичними приладами.
3. Закономірності та основні ознаки розташування різних типів археологічних пам'яток на досліджуваній місцевості.
4. Основні прийоми проведення розкопок давніх ґрунтових поховань та основні правила дослідження ґрунтових могильників.
7. Визначити правила вивчення зовнішнього виду та конструкції курганного насипу, його обмір і визначення висоти та координат.
8. Визначити існуючі методи археологічних розкопок курганів.
9. Розкопка курганного насипу, дослідження впускних і основних поховань, ознаки символічних поховань – кенотафів.
10. Вивчення культурного шару поселень.
11. Застосування методики проведення шурфовки, правил розбивки розкопу й створення «сітки квадратів», розкоп за пластами, особливості розкопок давніх поселень різних епох, механізація розкопок поселень.
12. Опис археологічних предметів з фондів музею.
13. Складання характеристики конкретної пам'ятки археології, яка знаходиться на території рідного населеного пункту.

14. Оформити щоденник практики та звіт з практики.

8. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИМОГИ

Загальна система оцінювання курсу	<p>За кожен день практики студент може набрати максимальну кількість балів 10. Бали складаються. Практика зараховується як окремий модуль згідно системи оцінювання дисципліни «Археологія України з археологічною практикою».</p> <p>Підсумковим контролем є диф. залік. Загальний рейтинг з дисципліни (ЗР) складається з суми балів (П), отриманих на практиці, і підсумкової оцінки модулю 1 (ПО) та ділиться навпіл. $ZP = (ПО + П) / 2$</p>
Практичні заняття	<p>«5» – студент в повному обсязі оволодів практичними навичками, передбаченими практикою. Правильно та вчасно виконав індивідуальні завдання. Надав звіт, оформлений згідно вимог.</p> <p>«4» – студент достатньо повно володіє практичними навичками, передбаченими практикою. Правильно та вчасно виконав більшість індивідуальних завдань. Надав звіт, оформлений згідно вимог.</p> <p>«3» – студент в цілому володіє практичними навичками, передбаченими практикою. Правильно вирішив половину індивідуальних завдань. Надав звіт, оформлений згідно вимог, з незначними помилками.</p> <p>«2» – студент не в повному обсязі практичними навичками, передбаченими практикою. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) виконує індивідуальні завдання.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Студент зобов'язаний відпрацювати усі заплановані дні практики і надати звітну документацію. Невідпрацьовані заняття (невиконання навчального плану) є підставою для недопущення студента до підсумкового контролю.</p>

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Археологія України: Курс лекцій: навч. посібн. / Л. Л. Залізняка, О. П. Моця, В. М. Зубар та ін.; за ред. Л. Л. Залізняка. – К.: Либідь, 2005. – 504 с.
2. Гаврилюк Н.О. Словник-довідник з археології / Н.О. Гаврилюк К.: Наукова думка, 1996. – 430 с.
3. Закон України «Про охорону археологічної спадщини». Відомості Верховної Ради України. 2004. № 26. Ст. 361.
4. Залізняка Л.Л. Первісна історія України. – К.: Вища школа, 1999. – 263 с.
5. Залізняка Л. Л. Стародавня історія України. – К.: Темпора, 2012. – 542 с.

ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

1. Абашина Н.С., Козак Д.Н., Синиця Є.В., Терпиловський Р.В. Давні слов'яни: археологія та історія. Навчальний посібник. – К., 2012.
2. Античні держави Північного Причорномор'я (у 2-х томах). – К., 1998.
3. Археологія України. Курс лекцій. – К., 2005.
4. Археологія УРСР (т. 1-3). – К., 1972-1975.
5. Баран В.Д. Давні слов'яни. – К., 1998.
6. Баран В.Д., Козак Д.Н., Терпиловський Р.В. Походження слов'ян. – К., 1991.
7. Брайчевський М. Анти // Український історик. 1998. № 1–4. С. 26–71.
8. Брайчевський М. Ю. Готи в Надчорноморщині (до постановки проблеми) // Археологія. 1989. № 1. С. 102–114.
9. Брайчевський М. Ю. Про черняхівську культуру // Археологія. 1989. № 2. С. 115–124.
10. Брайчевський М. Проблема антів // Український історик. 1997. № 1–4. С. 56–60.
11. Винокур І.С. Черняхівська культура: витоки і доля.- Кам'янецьПодільський: Абетка; Оіюм, 2000. 376 с.
12. Давня історія України. Т. I. Первісне суспільство. К.: Наукова думка, 1997.

13. Давня історія України. Т. II. Скіфо-антична доба, 1998.
14. Давня історія України. Т. III. Слов'яно-руська доба, 2000.
15. Давня історія України: в 2 т. – К., 1994, 1995.
16. Залізняк Л.Л. Проблеми науки в Україні та археології в НаУКМА // Магістеріум. Археологічні студії. № 67, 2017, С. 3-4.
17. Казакевич Г.М. Кельти на землях України: археологічна, мовна та культурна спадщина. К., 2010.
18. Кульбака В., Качур В. Індоевропейські племена України епохи палеометалу. Маріуполь: Рената, 2000. 80 с.
19. Мозолевський Б. Етнічна географія Скіфії. Київ: Корвін Пресс, 2005. 102 с.
20. Пивоваров С. Християнські старожитності в межиріччі Верхнього Пруту та Середнього Дністра.- Чернівці: Зелена Буковина, 2001. 152 с.
21. Якубовський В.І. Скарби Болохівської землі. Кам'янець-Подільський, 2001. 143 с.
22. Рудич Т. О. Населення Середнього Подніпров'я I – II тисячоліть за матеріалами антропології. Київ. 2014. 298 с.
23. Синиця Є.В. Черняхівська культура // Енциклопедія історії України: Т. 10: Т-Я. Київ: Наукова думка, 2013. С. 529–530.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Інститут археології НАН України. URL: <http://www.iananu.kiev.ua/>
2. Спілка археологів України. URL: <http://www.vgosau.kiev.ua/>
3. eurasien@dainst.de Повідомлення про проекту дослідження пам'яток пізньої бронзи – раннього заліза (biarhaeol@mail.kar.netлогрудівської,чорноліської культур) в Черкаській обл. на нім. мові.
4. <http://www.ic-chernobyl.kiev.ua/~lysenko/antiq.html> Introduction to history of Ukrainian land Вступ до історії України Колекція посилань на сайти (переважно в США та Канаді), де висвітлено окремі теми з історії України, в тому числі і археологічні теми
5. <http://www.umanitoba.ca/faculties/arts/classics/olbia/Ukr> спільні археологічні дослідження в Ольвії.

6. Сайти, створені в Інституті археології НАН України. Один з них представляє Інститут, його структуру. Домашня сторінка Інституту археології НАН України. - <http://www.icfcst.kiev.ua/Archaeol/IANAN.HTM> подає відомості про наукову та видавничу діяльність, інший (створений за підтримки фонду "Відродження") - присвячений архівним ресурсам (архівні фонди ІА НАНУ, звіти про археологічні дослідження). Архівні ресурси української археології - матеріали з наукового архіву ІА НАН України.<http://www.kar.net/~archaeol/>.
7. Підводним дослідженням в Херсонесі та біля берегів Криму присвячено спільний сайт <http://nautarch.tamu.edu/> підводної експедиції Київського університету ім.Т.Шевченка та відомого своїми підводними експедиціями Інституту підводної археології (Nautical Archaeology) університету Texas A&M University .
8. Сайти, присвячені праісторії степів починаючи з найдавніших часів. Один з із статтею про знахідки кісток зі слідами хірургічних операцій в могильнику біля Дніпровських порогів, який датований доби мезолітом. Стаття називається "Мезолітична хірургія": <http://www.archaeology.org/online/news/trepanation.html>
9. Скіфська тематика. В основному це популярні нариси типу "Кров, вино та золото" або відгуки на виставки скіфського золота в Канаді та США (Treasures of the Ukraine Steppes exhibition: <http://www.musee-pointe-a-calliere.qc.ca/fr/expos/etemp.html> (Канада, Монреаль), Scythian Gold, інформація про виставку скіфського золота в США у 1999-2000 pp.) <http://www.smithsonianmag.si.edu/smithsonian/issues00/mar00/gold.html> та інші.
10. Сайт «Археологія Середнього Подніпров'я» створений черкаськими археологами. Він присвячений результатам досліджень пам'яток археології і давньої історії Середнього Подніпров'я. Також є велика електронна бібліотека наукової літератури, що включає монографії і статті з археології, історії, географії, етнографії, міфології, лінгвістики, нумізматики і палеонтології як Середнього Подніпров'я, так і інших регіонів.